

ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM
UKRÁN-MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZET
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK

A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE XX század

Módszertani segédeszköz a harmadik évfolyamos
magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók számára

Ungvár- 2023

Magyar Filológiai Tanszék
1963 óta magyarul

**ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM
UKRÁN-MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZET
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK**

**A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE
XX század**

Módszertani segédeszköz a harmadik évfolyamos
magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók számára

Ungvár – 2023

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра угорської філології**

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

XX сторіччя

Методичний посібник для студентів освітньої програми
«Угорська мова і література
(мова навчання фахових дисциплін – угорська)»

Ужгород – 2023

УДК 821.09(100)(076)

T19

Рецензенти:

ІГНАТОВИЧ Олександра — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ДВНЗ «УжНУ».

ГУЛЬПА Діана — кандидат філологічних наук, доцент кафедри угорської філології ДВНЗ «УжНУ».

Історія світової літератури. ХХ сторіччя. Методичний посібник для студентів освітньої програми «Угорська мова і література (мова навчання фахових дисциплін – угорська) / Уклад. О. Талабірчук. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2023. 48 с.

Рекомендовано до друку на засіданні Науково-методичної комісії Українсько-угорського навчально-наукового інституту (протокол № 2 від 23 листопада 2023 р.).

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Українсько-угорського навчально-наукового інституту (протокол № 3 від 27 листопада 2023 р.).

TARTALOM

ELŐSZÓ.....	6
AZ ELŐADÁSOK TEMATIKUS LEÍRÁSA.....	7
A GYAKORLATI FOGLALKOZÁSOK TÉMÁI ÉS VÁZLATA ...	8
KÉRDÉSEK A SZIGORLATHOZ	43
A KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA.....	45

ELŐSZÓ

A Világirodalom története a XX. században kurzus célja, hogy feltárja a külföldön zajló világirodalmi folyamat törvényszerűségeit, a modern és posztmodern korszakait, Európa, Ázsia, az Egyesült Államok és Latin-Amerika különböző országaiban az irodalmi folyamatok nemzeti sajátosságait, valamint a művészeti sajátosságokat a meghatározott időszak íróinak munkái alapján.

A képzés elméleti feladata a nemzeti irodalmak fejlődéstörténetének egy bizonyos szakaszáról alkotott elképzelések bővítése a modern és a posztmodern esztétikai programjaival összefüggésben. Továbbá, kialakítani a tanulóknban, mint a magyar nyelv és világirodalom leendő tanáraiban a megszerzett ismeretek pedagógiai gyakorlatban történő alkalmazásának képességét optimális általános nevelési, kognitív céllal, saját lelki kultúrájuk önképzéssel gazdagítását, munkavégzést, valamint irodalmi és oktatási ismereteik fejlesztésére.

A tudományág megköveteli a hallgatóktól, hogy jelentős számú szépirodalmi műalkotást olvassanak el, és tanuljanak meg alapvető elméleti információkat. A kurzus sikeres elsajátításához nemcsak a történelmi és irodalmi anyagok ismerete szükséges, hanem a filozófiai és esztétikai gondolkodás fejlődésének fő irányzatai is. Kompetenciák, amelyeket a hallgatónak el kell sajátítania a tudományág tanulmányozása során: megértse az elemzett szépirodalmi művek tartalmát, és a tanult elméleti alapokat extrapolálja elemzésükre, tájékozódjon a fő- és kiegészítő irodalom korpuszában az adott tudományág egyes témáiban.

A tanfolyam a következő feladatokat oldja meg: bővíti a tanuló olvasási élményét; felvázolja a 20. század irodalmi folyamatát teljes rendszerét, amelyet az anyag tanításának történeti sorrendje segít elő; kiemelni azokat a mintákat, amelyek változást határoztak meg a kulcsfontosságú szakaszokban; a historizmus elve alapján megérteni az egyedi irodalmi személyiségek és kortárs korszakuk interakciójának természetét; azonosítani a művészi tudat szerkezetét az egyes szerző alkotói paradigmáján belül, meghatározni a világnézeti sajátosságokat, világképének

alapvető törvényszerűségeit, poétikájának az általános kulturális kontextusba való beépülésének mértékét nemzeti és világhagyományban.

AZ ELŐADÁSOK TEMATIKUS LEÍRÁSA

1. TARTALMI MODUL

A 20. SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK VILÁGIRODALMA

1. Előadás témája: A 20. század első felének irodalmának általános jellemzői.

Esztétikai programok a 20. század első felének irodalmában. Modernizmus és avantgárd.

2. Előadás témája: Nagy-Britannia irodalma.

Modernizmus az angol irodalomban. Drámaíró: George Bernard Shaw. Joseph Conrad. Herbert Wells fantasztikus író munkássága. Tudatfolyam James Joyce *Ulysses* című regényében. Virginia Woolf. George Orwell. John Galsworthy. Gilbert Keith Chesterton. Somerset Maugham. Angol költészet: William Butler Yeats, Thomas Stearns Eliot.

3. Előadás témája: A francia irodalom.

A francia költészet fejlődése (dadaizmus, szürrealizmus). A dráma és a próza fejlődése. Romain Rolland. Marcel Proust. André Gide. André Malraux. Roger Martin du Gard. Jean Paul Sartre. Albert Camus. Antoine de Saint-Exupéry.

4. Előadás témája: A német irodalom.

A német irodalom általános áttekintése. Thomas Mann. Bertold Brecht. Erich-Maria Remarque. Hermann Hesse.

5. Előadás témája: Norvégia és Ausztria irodalma.

Knut Hamsun. Franz Kafka. Stefan Zweig. Rainer-Maria Rilke.

6. Előadás témája: Az USA irodalma.

Theodore Dreiser. Ernest Hemingway. Francis Scott Fitzgerald. William Faulkner.

2. TARTALMI MODUL

A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK IRODALMÁNAK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

1. Előadás témája: Posztmodernizmus a világirodalomban.

A posztmodern fogalma. Német posztmodern próza (P. Suskind *A parfüm: egy gyilkos története*). Posztmodernizmus Umberto Eco munkásságában. Tömeg- és elit irodalom. A sci-fi és a fantasy műfajai.

2. Előadás témája: Nagy-Britannia irodalma.

William Golding. John Fowles. Roald Dahl. Tom Soppard.

3. Előadás témája: A francia irodalom.

Samuel Beckett. Eugene Ionesco. Jean Anouy.

4. Előadás témája: Az USA irodalma.

Jerome Salinger. Ken Kesey. Kurt Vonnegut. Saul Bellow. John Berryman.

5. Előadás témája: Latin-amerikai irodalom.

Jorge Luis Borges. Gabriel Garcia Marquez. Julio Cortázar. Mario Vargas Llosa.

6. Előadás témája: A portugál irodalom. Kelet irodalma.

José de Sousa Saramago. Kavabata Jaszunari. Abe Kóbó.

A GYAKORLATI FOGLALKOZÁSOK TÉMÁI ÉS VÁZLATA

1. TARTALMI MODUL

1. Gyakorlati foglalkozás témája:

VIRGINIA WOOLF MUNKÁSSÁGA AZ ANGOL MODERNIZMUS KONTEXTUSÁBAN

1. Az író nő életrajza. Részvétel a Bloomsbury csoportban.
2. Virginia Woolf esztétikai nézetei, irodalmi és kritikai tevékenysége.
3. A tudatfolyam mint esztétikai alapelv a *Mrs. Dalloway* című regényben. Alkotástörténet, műfaji és cselekményi jellemzők.
4. Clarissa Dalloway és Septimus Smith képeinek kapcsolata.

5. Feminista irányzatok Virginia Woolf esszéiben (*Saját szoba, Jane Austen, Női foglalkozások* és mások).

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Virginia Woolf (1882–1941) egyedülálló helyet foglal el a 20. század irodalmában. A kifinomult kísérleti próza szerzője, értelmiségi, zseniális irodalomértő, kritikus és feminista, jelentős mértékben hozzájárult a modern hagyomány kialakításához. A híres író Leslie Stephen családjában született. Betegsége miatt otthoni oktatásban részesült és a legkedvencebb helye a házában az apja gyönyörű könyvtára volt. 1904-ben testvéreivel együtt elhagyta szülei otthonát, és Bloomsbury környékén telepedett le a British Museum közelében. Házuk a Bloomsbury csoport központja lett, amely a művészi és intellektuális értelmiség fiatal képviselőit egyesítette. A bloomsburyiaknak nem volt világos esztétikai programjuk, a kör különböző alkotói irányvonalú és társadalmi nézetekkel rendelkező embereket egyesített. De mindannyian meg voltak győződve az egyén szabad önkifejezésének szükségességéről, és olyan művészi eszközöket kerestek, amelyek megfelelnek az új időknek.

Woolf viszonylag későn kezdett írni, első könyvét harminc évesen fejezte be. Irodalomkritikus nézetei némileg megelőzték írói tapasztalatait: 1919-ben, a hagyományos realista módon írt második regényével egy időben jelent meg a *Modern irodalom* című programszerű esszé. Woolf több száz kritikát írt az irodalmi művekről. Az első világháború végére irodalomteoretikussá vált. Gyakran tartott előadásokat a Cambridge-i Egyetem hallgatóinak. Később *Saját szoba* címmel nyomtatták ki őket, és a feminizmus egyfajta bibliájává váltak.

Woolf első könyve, amelyet teljes összhangban írt a modern prózáról alkotott elképzeléseivel, a *Mrs. Dalloway* (1925). J. Joyce *Ulysses*-je jelentős hatással volt rá. Akárcsak az *Ulysses*ben, Woolf regényének cselekménye egyetlen nap alatt játszódik le. A külső, rendezvényterv másodlagos szerepet kap. A könyv középpontjában a szereplők gondolatai, emlékei, reflexiói állnak. Itt jelenik meg először az író a

modern irodalomra jellemző tudatfolyamban, amikor a szereplők belső életét teremtik újra a fejében futó asszociációk közvetítésével.

Clarissa Dalloway esti fogadásra készül. Időnként felidézi fiatalságát a nagynénje birtokán, első szerelmét, férjével és lányával való kapcsolatára gondol, szakadt ruha miatt dühös, aggódik amiatt, hogy nem szimpatikus vendéget kell meghívnia a fogadásra... Közben a vendégek a saját dolgaikkal vannak elfoglalva, de a gondolataik a közlgő estéhez kötődnek, újra és újra visszatérnek Clarissához. A reakciók és a gondolatok rövid sorozatokban csapnak le előttünk, véletlenszerű járókelők, másodlagos szereplők. Különleges helyet kap a regényben az első világháborús katona Septimus Warren-Smith és felesége Retia tragikus története. Woolf felajánlja az olvasónak, hogy ezekből az egymást keresztező tudatfolyamokból készítsen pszichológiai portrékat a szereplőkről. A regényben számos csodálatos leírás található a londoni tájakról.

Az egész 1923 júniusának szerda reggelén kezdődik és csütörtökön hajnali 3 órakor ér véget. Virginia Woolf kevesebb mint 24 órát töltött a regény eseményeivel. Big Ben folyamatosan emlékeztet minket és az idő hőseit, különálló karakterré válik, aki úgy tűnik, követi a többieket, és cselekvésre ösztönzi őket. Clarissa a haláltól fél a legjobban, és rájön, hogy az óra minden egyes ütésével egyre közelebb kerül. Valójában a regény egyesítő ereje az, amit mindenki csinál – az idővel összehasonlítva.

Szakirodalom:

1. Bécsy Ágnes. Virginia Woolf világa. Bp., Európa Könyvkiadó, 1980.
2. László Gabriella. A cambridge-i egyetemi élet hatása Virginia Woolf pályafutására. In: STUDIA VARIA. Tanulmánykötet.
<https://core.ac.uk/download/pdf/78477645.pdf>.
3. Takács Miklós. A harctéri idegsokkos katona és az úriasszony különös találkozása. Gender és trauma viszonya Virginia Woolf Mrs. Dalloway című regényében. STUDIA LITTERARIA 2015/3–4.

4. Világirodalmi kisenciklopédia. II. kötet. Szer. Köpeczi Béla, Pók Lajos. Bp., Gondolat, 1978.
5. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
6. Világirodalom. XX. század. Szer. Kardos László. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.
7. Virginia Woolf. Egy jó házból való angol úrilány (önéletrajzi írások). Csokonai Kiadó, 1999.
8. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури XX ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

2. Gyakorlati foglalkozás témája:

GEORGE ORWELL. 1984

1. Az író életrajza.
2. Politikai témák J. Orwell műveiben.
3. J. Orwell *1984* című regényének politikai jelentése. Az orwelli "angots" felépítése: belső párt, külső párt, prolik. Történelmi hasonlatok.
4. Az ideológia főbb elvei, mint a totalitárius filozófia lényegének tükre (háború - béke; szabadság - rabszolgaság, tudatlanság - hatalom). Az idősebb testvér képe, mint a rezsim metaforája.
5. A regény társadalmi világa. Az új típusú személy a funkciós személy.
6. A regény fő konfliktusa. U.Smith összecsapása a rendszerrel.
7. A disztópia műfaja a világirodalomban.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

George Orwell (1903-1950) brit író és publicista. Az *1984* című kultikus disztópikus regény és az *Állati gazdaság* című történet szerzőjeként ismert. Valódi neve Eric Arthur Blair. 1935-ben felvette a George Orwell álnevet. A polgárháború idején Spanyolországba költözött és harcolt.

Számos esszét és cikket írt a társadalomkritikai fejlődésének témájában. A második világháború alatt a BBC kommentátoraként dolgozott, és számos politikai és kulturális jellegű műsort készített.

Az 1984 című regény témája egy totalitárius állam általános szerkezetének ábrázolása, amely veszélyes az emberiségre és a társadalomra. A regényt az író 1948 írta. Van egy elmélet, hogy a megjelenés éve, az utolsó két számjegy átrendezésével, a mű címének ötleteként szolgált. George Orwell 1943 körül kezdte írni, a sok kontinenst érintő második világháború eseményei idején.

A regény három részből áll. Az első rész Winston világlátásához kapcsolódik. A második – Winston tiltott szexuális kapcsolata Juliával és beleegyezése, hogy csatlakozik a Párt elleni lázadáshoz. A harmadik - Winston letartóztatásával a Gondolatrendőrség és a Szeretetügyi Minisztériumban való bebörtönzésével, ahol "rossz" gondolatok miatt "kezelik".

Az *1984* című regény számos fontos témával foglalkozik, amelyek ma is aktuálisak. Az egyik legkiemelkedőbb téma a totalitarizmus és a tekintélyelvűség. A könyvben szereplő Párt egy totalitárius rezsim, amely az emberek életének minden területét irányítja. Ez a téma kérdéseket vet fel a kormányzati ellenőrzés veszélyeivel és az egyéni szabadság fontosságával kapcsolatban.

A könyv másik témája a nyelv és a propaganda ereje. A párt a nyelvet eszközként használja az emberek gondolatainak és érzelmeinek kontrollálására, bemutató a nyelv politikai célú manipulálásának veszélyeit.

A könyv a történelem és az emlékezet fontosságát is vizsgálja. Az 1984-es világban a párt minden történelmi feljegyzést felügyel, és napirendjének megfelelően manipulálja azokat. Ez a téma kérdéseket vet fel a történelem megőrzésének fontosságáról és a történelmi feljegyzések politikai hasznosítás céljából történő manipulálásának veszélyeiről.

A technika veszélye egy másik fontos téma a könyvben. A párt a technológia segítségével figyeli és irányítja az emberek gondolatait és cselekedeteit, ami

kérdéseket vet fel a technológia társadalomban betöltött szerepével és az etikai elvek szükségességével kapcsolatban.

1984-ben az egyén és a kollektív közötti ellentmondást tárják fel. A párt a kollektívát értékeli az egyénnél, ami egy olyan társadalom létrejöttéhez vezet, amelyben elnyomják az egyéniséget. Ez a téma fontos kérdéseket vet fel az egyén társadalomban betöltött szerepével, valamint az egyéni szabadság és a kollektíva szükségleteinek egyensúlyával kapcsolatban.

Szakirodalom:

1. Jeffrey Meyers. Orwell. Egy nemzedék fagyos lelkiismerete. ford. Magyarai Andrea, versford. N. Kiss Zsuzsa. Budapest, Európa, 2007.
2. John Rodden. George Orwell. Legenda és örökség; ford. Csuhai István. Budapest, Európa, 2021.
3. Körmendy Zsuzsanna. Hódolat George Orwellnek, a huszadik század lelkiismeretének. XX. Budapest, Század Intézet, 2003.
4. Nóvé Béla. Orwell-olvasó. Esszék, tanulmányok, vitacikkek, 1984–2003. Budapest, Krónika Nova, 2003.
5. Raymond Williams. Orwell; ford. Bizám Lenke. Budapest, Gondolat, 1989.
6. Sz. Benedek István. Szellemek oltalmában. Burmában, Orwellel. Marosvásárhely, Mentor, 2009.
7. Világirodalmi kisenciklopédia. II. kötet. Szer. Köpeczi Béla, Pók Lajos. Bp., Gondolat, 1978.
8. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
9. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

3. Gyakorlati foglalkozás témája:

EGZISZTENCIALIZMUS A FRANCIA IRODALOMBAN. JEAN PAUL SARTRE ÉS ALBERT CAMUS MUNKÁSSÁGA

1. Az egzisztencializmus irodalmi és filozófiai irányzata.
2. Sartre az irodalom egzisztencializmusának teoretikusa. *Mi az irodalom?* c. tanulmánya.
3. J. P. Sartre: *A fal* című történetének fő témái: a magány, az abszolút szabadság keresése, a létezés abszurditása. A hős fogalma Sartre művében.
4. *Az undor*, mint filozófiai regény.
5. Az óvatosság témája Albert Camus: *A pestis* című regényében. Abszurditás és tragikus sztoicizmus a regényben.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Az egzisztencializmus a filozófia egyik iránya, amelynek fő témája az ember lényege és létezése közötti ellentmondás. Az egzisztencializmusban a lét, a félelem, a kétségbeesés, a szenvedés és a halál abszurditását helyezik előtérbe. Az életben a legmagasabb érték az egyén szabadsága, érdekeinek és eszményeinek szabad kifejezése. Az emberi szabadság megnyilvánulási formái a kreativitás, a kockázat és az élet értelmének keresése.

Jean Paul Sartre (1905–1980) francia író és egzisztencialista filozófus, 1964-ben Nobel-díjas. 1933–1934-ben a Francia Intézetben (Berlin) volt gyakorlaton, ahol megismerkedett E. Husserl fenomenológiájával és M. Heidegger egzisztencializmusával. Sartre első filozófiai munkái: *Az ego transzcendenciája* (1934), *Imagination* (1936), *Vázlat az érzelmek elméletéről* (1939), *Imaginary. A képzelet fenomenológiai pszichológiája* (1940) - a fenomenológiai módszerek iránti orientációjáról tanúskodott.

A fal (1937) című regény, amelyet a spanyolországi polgárháború benyomásaira írtak, világszerte népszerűvé tette Sartre-t. A cselekménye külsőleg egyszerű: a főszereplő, Pablo Ibbietá, akinek szemszögéből meséli el a történetet, és akinek

élményei alkotják a regény tartalmát, valamint két társáé, akiket letartóztatnak és lelövésre ítélnak. Sartre filozófiai és irodalmi munkásságának fő témája a szabadság problémája. *A fal*-ban a főszereplő szabadságot talál, miután túllépett a létezés falán. Sartre paradox következtetése: a szabadság a halhatatlanság illúziójától való megszabadulás, amellyel az emberek öntudatlanul szórakoztatják magukat.

Az undor című regényben (1938) már feltűnnek bizonyos egzisztencialista motívumok és elképzelések. A regény főszereplője, Antoine Roquentin Bouville tartományi kisvárosában találja magát, és könyvet ír de Rolebon márkiról. Rocanten naplót vezet, melynek fő tartalma a hős által átélt „megvilágosodás”. Ez a „megvilágítások” sorozata alkotja a regény cselekményét, melynek vezértémája az abszurditás egyén általi felfedezése. Rocanten a lét abszurditásának felfedezése a hőst körülvevő tárgyakkal való konfliktusai eredményeképpen következik be.

Sartre regénye elutasítja O. de Balzac, Stendhal és G. Flaubert klasszikus realista regényének kánonjait. Rocanten világa tudatának világa. Ebből a szempontból az író a Proust-vonalat folytatja a francia irodalomban. A regényben nincs befejezés, ahogy igazi kezdet sem, mert az élet értelmét vesztette, az eseményeknek ok-okozati összefüggései vannak.

Albert Camus (1913–1960) az 1957-es irodalmi Nobel-díjas munkássága joggal tekinthető a francia egzisztencializmus klasszikusának. 1931-ben egy filozófia órán Camus megismerkedett egy fiatal filozófia- és irodalomtanárral, Jean Grenier-vel, aki óriási hatással volt Camus spirituális fejlődésére, később pedig mentora és barátja lett. J. Greniernek köszönhetően Camus megismerte a vallási egzisztencializmus gondolatait, érdeklődni kezdett a filozófia iránt. 1932 őszén p. Camus felvételizett az Algíri Egyetem filológiai karára, ahol keményen tanult, ötvözve az egyetemi tanulmányokat a munkával. lelkesen tanulmányozta S. Kierkegaard, A. Schopenhauer, O. Spengler és L. Shestov műveit.

Camus többször is elismételte, hogy nem filozófus. Camus még fiatalon ezt írta a füzeteibe: „Csak képekben gondolkodnak. Ha filozófus akarsz lenni, írd regényeket.”

Az abszurditás problémája Camus filozófiai munkáiban, valamint művészeti alkotásaiban: drámai és prózai alkotásaiban tárul fel. A filozófiai művek önmagukban nem adnak megfelelő megértést ennek a problémának a filozófus számára.

Camus művészetének első szakaszát "abszurd" szakasznak nevezte. Ezek a művek a háború alatt és annak kezdete előtt születtek. Ezek közé tartozik: *Caligula*, *Sziszüphosz mítosza*. Camusnál az abszurditás problémája meglehetősen érdekes és kétértelmű értelmezésre talált. Camus az abszurditás problémáját az emberiség legfontosabb problémáinak szintjére emelte.

A. Camus *A pestis* című regénye példabeszéd, amelyben nemcsak történelmi, hanem filozófiai problémákra is rávilágítanak. A mű egy rejtett összehasonlításra épülő tanulságos és allegorikus alkotás: *A pestis* tartalma az európai ellenállási mozgalom fasizmus elleni küzdelme. Albert Camus arra törekedett, hogy megértse az emberi élet rendezetlenségének valódi okait, megismerje a lét emberi értelmét, átgondolja, mi a "gonosz", és képes-e az ember legyőzni azt. Ezek az ötletek testesülnek meg a regényben. És bár A. Camus tagadta az egzisztencializmushoz való kötődését, *A pestis* ezen irány klasszikusának számít. A regény tele van a lét abszurditásának, az emberi szabadságnak, a halállal szembeni választásának motívumával.

Camus hősei olyan egyéniségek, akik szembeszállnak a metaforikus és globális gonosszal, még akkor is, ha a szerző filozófiája szerint lehetetlen legyőzni azt. A jóakarátú emberek csak bizonyos rosszat képesek legyőzni, de soha nem győzhetik le a világot. De ennek a ténynek a megértése nem rombolja le a regény főszereplőinek akaratát, a pestis elleni küzdelemre való hajlandóságukat. A mű azonban a szereplők viselkedésének két különböző modelljét fejezi ki: az abszurdba való teljes elmerülést és az új társadalmi gyakorlatokkal való küzdelmet, amelyek abszurd. Az abszurditás a létezés szerves feltétele, a pestis, mint abszurditás elleni küzdelem A. Camus művében az abszurditás világbeli terjeszkedésével szembeni ellenállást jellemzi, tudatosan felismerve, hogy a teljes győzelem lehetetlen. Ezt támasztják alá Dr. Rieux, *A pestis* főszereplőjének szavai, aki a betegség elleni háborút "végtelen vereségnek"

nevezte. De a hősök továbbra is küzdenek az emberi boldogságért. Az egyén létezését a lét középpontjába állítva az író megmutatja az elme és a lélek megszabadulását az abszurd valóságtól, de csak akkor, ha az egyén maga is megérti a lét abszurditásának fogalmát. A. Camus azt szemlélteti műveiben, hogy az ember szabadon dönthet, és felelősséget kell vállalnia a körülötte zajló eseményekért, őszintének kell lennie és teljesítenie kell kötelességét, amely megmenti a gonosztól.

Szakirodalom:

1. A francia irodalom története. Maár Judit (szerk.). ELTE Eötvös Kiadó, 2011.
2. Fehér M. István. Jean-Paul Sartre. Budapest, Kossuth, 1980.
3. Fodor István. A francia irodalom a huszadik században. Bp., Gondolat, 1974.
4. Hima Gabriella. Szövegek párbeszéde. Kosztolányi Dezső: Nero, a véres költő, Albert Camus: Caligula. Bp., Széphalom Könyvműhely, 1994.
5. Jean-Paul Sartre. A lét és a semmi – Egy fenomenológiai ontológia vázlata. Budapest, L'Harmattan, 2006.
6. Magyar Miklós. Jean-Paul Sartre és Az undor. Székesfehérvár, Holnap Magazin, 2015.
7. Mészáros Vilma. Camus. Bp., Gondolat, 1973.
8. Nagy Géza. Az egyedi egyetemes (Jean-Paul Sartre) – Egy polgári filozófus-művész egyéni és társadalmi kalandja a XX. században. Budapest, 1980.
9. Olivier Todd. Albert Camus élete, 1-2. Ford. Mihályi Zsuzsa, Lőrinszky Ildikó. Bp., Európa, 2003.
10. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури XX ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

4. Gyakorlati foglalkozás témája:

BERTOLD BRECHT EPIKUS SZÍNHÁZA

1. A drámaíró élete és alkotói útja.
2. Bertold Brecht epikus színháza fejlődésének előfeltételei, a drámareform lényege és főbb elvei.

3. A dráma *Kurácsi mama és gyermekei. Krónika a harmincéves háborúból* keletkezésének és színrevitelének története. A darab felépítésének sajátosságai. A dráma filozófiai kérdései.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Bertold Brecht (1898–1956) a 20. század egyik legfényesebb drámaírója. Színházteoretikus, egy új színházi rendszer megalkotója, amely a konvenció és a néző tudatára gyakorolt közvetlen cselekvés elvén alapul.

Az 1913 és 1919 közötti időszakban Brecht hat darabot írt, amelyeket a rendezők és az irodalomkritikusok sokáig figyelmen kívül hagytak. 1918 novemberében, amikor a német munkásosztály felkelt, hogy harcoljon jogaiért, egy gyárigazgató fia, Bertolt Brecht szakított szülei környezetével, és a saját útját járta. Tagjává választották az Augsburgban megalakult Munkás- és Parasztképviselők Tanácsának. Brecht a marxizmus klasszikusainak műveit kezdte tanulmányozni, közel került a Németországi Kommunista Párthoz, színdarabjaiban és verseiben a kommunista eszmék is helyet kaptak.

1924-ben Brecht Berlinbe költözött, később dramaturgként dolgozott Max Reinhardt német színházában, egyszerre tevékenykedett drámaíróként és a színház teoretikusa-reformátoraként. Brecht jelenleg aktívan együttműködik a Piscator Ervin által irányított "politikai színházzal". Ez az együttműködés befolyásolta elméleti nézeteinek kialakulását, Piscatortól a színház és a színházművészet új szemléletét vette át.

Az 1920-as évek második felétől a művész kidolgozta az innovatív dráma koncepcióját, és számos színdarabban sikeresen kipróbálta. Bertolt Brecht és felesége, Helena Weigel, aki zseniálisan alakította drámáiban főszerepeket, híressé váltak. A drámaíró a *Koldusopera* (1928) tette híressé, egy gonosz satíra egy olyan világról, ahol nincs különbség gengszter és üzletember, szervezett bűnözés és tisztességes társadalom között.

A Brecht által az 1920-as évek végén és az 1930-as évek elején készített darabjait Lehrstücke-nek (oktató vagy tanulmányos színdarabnak) nevezte. Az oktató darabok a zenei színdarabok egyik fajtája, Brecht eredeti szerzői műfaja, amely fontos társadalmi és politikai kérdéseket vetett fel. Kihívás volt ez a színházi rutin számára, amely a szerző azon vágyát valósította meg, hogy a művészet kampány- és oktatási feladatait megvalósítsa.

Amikor Hitler hatalomra került, Brecht kénytelen volt emigrálni. Sok évnyi barangolás után először Európában, majd az USA-ban jött el munkásságának virágkora. A *Félelem és szegénység a harmadik birodalomban* (1938), *Állítsátok meg Arturo Uit!* (1941) éles antifasiszta színdarabjaiban a drámaíró az általános félelem légkörét mutatja be, amelyben csak lehetséges a diktatúra léte. De Brecht legjobb darabjai a történelmi krónikák, *Kurázi mama és gyermekei* (1939), *Galilei élete* (1939), *A szecsuanai jólélek*, *A kaukázusi krétakör*. Az epikus színház elmélete teljes mértékben megvalósult bennük.

Brecht drámáinak minden vonása: filozófiai, merev logika, az elemzés kíméletlensége a konvencionális játékelvvel kombinálva, az elme által felébresztett érzelmek hatása különösen élénk volt a leghíresebb művében, a *Kurázi mama és gyermekei* címűben. B. Brecht darabjának alapja a harmincéves háború eseményei. A darab alapját Brecht H. von Grimmelshausen 1670-ben írt *A megrögzött csaló és csavargó Courage részletes és lenyűgöző életrajza* című története képezte. A náci Németországban Hitler hatéves uralma alatt végbement fejlődést alaposan szemügyre véve Brecht megértette, hogy a német állampolgárok nemcsak az anyaföldről, fajról, erőről szóló hangos demagóg jelszavaktól elvakítva indul a jövő háborújába, hanem a saját, kicsi, önző hasznukban is reménykednek. Így vagy úgy, de igaza volt: sokan voltak Németországban, akik a történelem tragikus leckéi ellenére követték a fasisztákat szégyenletes végükig - megtévesztve, bizonyos tekintetben megvilágosodva, hit nélkül, remény nélkül követték, mintha megbabonázták őket. Ebből a szempontból rendkívül jellemző *Kurázi mama* figurája. Bizonyos értelemben zseniális jóslat. A háború előestéjén az emberek figyelmeztetésének

legkézenfekvőbb módja egy réges-régi háborúval való analógia volt. Brecht ezért folyamodott itt a harmincéves háborúhoz, de nem valami biztosnak, konkrétan, történelmileg adottnak mutatta meg, hanem csak ürügyként, metaforikusnak. Ezzel azt hangsúlyozza, hogy a jelent, sőt a jövőt érti. Anna Firling, a Kurázs harminc éven át vonszolta furgonját a hadsereg mögé, ahol mindenki megvehette azt, ami neki tetszett. Az évek során a háború vált számára az egyetlen lehetséges létforma, és nem érdekli, hogy milyen eszmékért harcolnak, ki nyeri meg a következő csatát. A lényeg az, hogy a háború ne érjen véget, mert mindent adott, amije Kurázs-nak van. Még három gyermeke is a háborúnak köszönhető, akik különböző szülőktől, különböző hadseregek katonáitól születtek. De a háború áldozatokat követel, és ez alól a Kurázs sem kivétel. Gyermekei sorra meghalnak, először a fiai, majd a lánya. Kurázs anya szereti gyermekeit, értük él, ugyanakkor háborúba indul, remélve, hogy profitál belőle, és valójában a gyerekek halálának tettesévé válik.

Szakirodalom:

1. A német irodalom a XX. században. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1966.
2. Bertolt Brecht. Kurázs mama és gyermekei.
<https://mek.oszk.hu/02900/02967/index.phtml>.
3. Claudio Meldolesi–Laura Olivi. A rendező Brecht. A Berliner Ensemble emlékezete. Budapest, Kijárat, 2003.
4. Hiltrud Häntzschel. Brecht asszonyai. Ford. Dedinszky Zsófia. Budapest, Európa, 2006.
5. Világirodalmi kisenciklopédia. I. kötet. Szer. Köpeczi Béla, Pók Lajos. Bp., Gondolat, 1976.
6. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
7. Világirodalom. XX. század. Szer. Kardos László. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.
8. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури XX ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

5. Gyakorlati foglalkozás témája:

HERMANN HESSE ALKOTÓI MUNKÁSSÁGA A 20. SZÁZADI IRODALOM KONTEXTUSÁBAN

1. Hermann Hesse munkásságának általános jellemzői.
2. Hermann Hesse és a pszichoanalízis. A személy mint az egyén formálása *Demian* regényében.
3. *Az üveggyöngyjáték* az első posztmodern regény: az írástörténet, a műfaj sajátosságai, témák és problémák.
4. Joseph Knecht krónikás és a játék legkiválóbb mestere.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Hermann Hesse 1877. július 2-án született Calv városában, Baden-Württemberg tartományban. Keresztény misszionáriusok fia volt, így 1891-ben Maulbronnban kezdett teológiát tanulni, de egy évvel később otthagyta ezt a foglalkozást, előbb gépész, majd könyvkereskedő lett. 1912-ben Hesse Svájcba emigrált, majd 1923-ban svájci állampolgárságot kapott. Az író a *Camenzind Péter* (1904) című regénynek köszönhetően szerzett irodalmi hírnevet.

Hesse már az első világháború előtt több regényt is publikált, írt romantikus verseket és prózát. R. M. Rilke és S. Zweig pozitívan értékelték. Már Hesse korai regényeire is alkalmazható az általa később megtalált képlet – a lélek életrajza. A háború egy csapásra lerombolta Hesse kreativitásának meghiúsítását, az egykori békének nyoma sem maradt. Azóta a katasztrofális élet érzése nem hagyta el az írókat.

A háború olyan gyökeresen megváltoztatta a műveit, hogy amikor 1919-ben megjelent a *Demian* regény, a szerzőben senki nem ismerte fel az egykori Hesse-t. A történet a fiatalság teljes közvetlenségével közvetítette az elme és az érzések zavarát, amelyet a fiatal hős, Emil Sinclair és a valóság káoszának ütközése okozott. A *Demian*-ban, majd *A pusztai farkas*-ban (1927) az ember mintha kettészakadna - változékony, egymásnak ellentmondó lehetőségek rejtőznek benne.

Hesse *Az üvegyöngyjáték* című regénye 1943-ban jelent meg, és 1946-ban Nobel-díjat kapott. A regény a fasizmus sötét éveiben született. T. Mann joggal nevezte titokban örömteli könyvnek. Hesse írt arról, amit a fasizmus nem tudott legyőzni, arról, hogy a félelemtől elnyomott emberek csak egymás arckifejezéséből sejthetnek – az emberi szellem hajthatatlanságáról.

A regény művészi tere az értelmiségi elit fantasztikus országának, Castáliának a képe lett. Egyfajta sziget, amelyet minden oldalról a valóság óceánja vesz körül. A szellem, a kultúra és a művészetek állapotában a kiválasztottak – a rend tagjai – az emberi zsenialitás gyümölcseinek, az emberiség kulturális örökségének megőrzésével és védelmével foglalkoztak. Nem alkottak semmi újat, mert az új a kultúra és a szellemi tevékenység területén rombolt, felváltotta a régit. Valamikor Castáliában feltaláltak egy üveggolyós játékot (a gyöngyjátékot), ami egyre nehezebbé vált. A sok értelmezési kísérletet kiváltó gyöngyjáték szimbolikáját különböző módon fejtették meg. A legegyszerűbb magyarázat az, hogy ez a szimbolika az etika és az esztétika, a tiszta művészet területén a tudományos elméletek figuratív megtestesülése volt. De a gyöngyjátékot nem lehetett szó szerint, leegyszerűsítve érteni. Kreatív kísérletek ezek az emberi szellem csodálatos, tökéletesített kincseivel, kombinációk, asszociációk, összehasonlítások stb. létrehozása belőlük és ezek alapján. Castáliához tartozni azt jelenti, hogy megszabadulunk a hétköznapi emberi élettől. Lemondani a családról, szerelemről, gyerekekről, egyéni létről, ezért teljesen feloldódni a rendben, szolgálni. Castáliában még az egyéni művészi alkotás is tilos volt. A főszereplő a Játék Mestere volt, a Gyöngyjátékosok Rendjének tagja, Joseph Knecht. A regény életrajzának három változatát mutatja be, amelyek különböző időszakokban játszódnak. Ez egy olyan kreatív ember sorsának általánosítása, aki a történelmi és társadalmi körülményektől függetlenül egy bizonyos irányba fejlődött.

Hesse számára a keleti vallásokból és filozófiákból kölcsönzött értelmes gondolat az ellentétek viszonylagossága volt. Ennek a harmonikus könyvnek a mély tragédiája, a modern valóság helyzetét tükröző tragédia az volt, hogy a regényben állított igazságok egyike sem volt abszolút, egyiket sem lehetett örökre feladni.

Szakirodalom:

1. A német irodalom a XX. században. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1966.
2. Halász Előd. A német irodalom története. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1987.
3. Világirodalmi kisenciklopédia. I. kötet. Szer. Köpeczi Béla, Pók Lajos. Bp., Gondolat, 1976.
4. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
5. Помазан І.О. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: підруч. для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл. Х.: Вид-во НУА, 2016.

6. Gyakorlati foglalkozás témája:

FRANZ KAFKA ÉLETE ÉS ALKOTÓPÁLYÁJA

1. F. Kafka élete.
2. A valóság és a mítoszteremtés ötvözete az író prózájában.
3. Az író világképének sajátossága és tükröződése *Az átváltozás* történetében.
4. Gregor Zamza képe, mint az író groteszk irodalmi önarcképe.
5. A Zamza tragédia okai.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Franz Kafka (1883–1924) viszonylag rövid élete alatt három novelláskötete jelent meg, sőt rangos irodalmi díjjal jutalmazták. Ám halála után mégis világhírré tett szert, amikor barátja, az író Max Brod, azzal a végrendelettel ellentétben, amelyben Kafka arra kérte végrehajtóját, hogy égesse el az összes hátrahagyott kéziratot, kiadta a prágai regényíró kiadatlan műveit, köztük három nagyszerű regényét. Kafka műveit az abszurditás, a világtól és a magasabb tekintélytől való félelem, a magány és az elidegenedés uralja.

Az író édesapja kemény munkával gyűjtött egy kis tőkét, és kis gyáros lett, egy rövidáru üzlet tulajdonosa. A családban despotikus zsarnok volt, aki kicsinyes aprólékosságával és kegyetlenségével a ház minden lakójának életét elviselhetetlenné tette, különösen fia, Franz életét. Az apával való családi kapcsolat inkább családi

kötélék volt. Az apa nem értette jól fiát, és Franz úgy vélte, hogy nem váltja be apja elvárásait, akinek a fő dolog a gazdagodás és a tőke felhalmozása. Valójában az író magányosnak érezte magát, és egész életében érezte ezt a magányt. A fiút gyermekora óta állandóan kísértette a félelem: az apjától, a durva cseh dajkától, a környékbeli fiúktól, és hamarosan ehhez társult az iskolától és a tanároktól való félelem is. Nem szabadult meg mindentől egész életében, és ez az epizód befolyásolta a kreativitás természetének kialakulását. Egész életében tisztviselőként dolgozott szerény beosztásokban. Krónikus betegségek okozták fiatalon a halálát. Leginkább éjszaka írt, és kételkedett abban, amit írt.

A művész irreális fantáziavilágot teremtett, amelyben különösen jól látható a monoton és szürke élet értelmetlensége. Művei tiltakozást fejeznek ki egy magányos, szenvedő író életkörülményei ellen. Az író a barátoktól és a magánytól elválasztó "üvegfal" életének sajátos filozófiáját teremtette meg, amely a kreativitás filozófiájává vált. A szépirodalom munkáiba való behatolását nem kísérik érdekes és színes cselekményfordulatok, sőt, mindennaposnak érzékelik, anélkül, hogy az olvasót meglepné.

A szerző jól ismert *A kastély*, *A per* műveiben groteszkek és példázatok formájában megjelenő történeteiben az ember tragikus tehetetlenségét mutatta be a modern világ abszurditásával való szembenézésben. Az író az abszurd irodalma megalapítójának és a világirodalom talán első egzisztencialistájának tartják. Franz Kafka Friedrich Nietzsche filozófiája alapján rendkívül tragikusan és pesszimistán értékelte az embert, mint a sors áldozatát, aki magányra, szenvedésre és gyötrelmekre van ítélve. Először is elhagyta a világ racionális ismeretét, és úgy vélte, hogy csak az intuitív észlelés a helyes.

Gregor Samza Franz Kafka irodalmi portréja. Franz Kafka tudatosan vagy tudatalatt Gregor Zamza képében testesítette meg portréját. A regény hőse - jó, tisztességes, intelligens ember - természetesen rovarrá változik, mert ezen átalakulás előtt rovarként élt. Nem szerette a munkáját, de dolgozott, mert fizetnie kellett apja adósságait; nem tisztelte a főnököt, de kénytelen volt fejet hajtani előtte; szenvedett a

magánytól, és munka után egyedül ült a szobájában. Már emberi alakban is rovar volt. Az ember rovarrá alakítása az egyetlen lehetséges eredménye annak az életnek, amelyet a hős vezetett. Tehát Kafkát nem érdekli sem a romantikára jellemző szokatlan karakter szokatlan körülmények között, sem a realisták által kedvelt tipikus karakter tipikus körülmények között. Modernista, olyan rendkívüli és tehetséges, hogy nemcsak az expresszionisták és a későbbi egzisztencialisták, hanem számos más -izmus képviselői is „az övéiknek” mondhatták.

Szakirodalom:

1. Klaus Wagenbach. Kafka Prágája - Irodalmi útikalauz. Atlantisz Könyvkiadó Kft., 2007.
2. Pók Lajos. Kafka világa. Bp., Európa Könyvkiadó, 1981.
3. Sükösd Mihály. Franz Kafka. Bp., Gondolat Könyvkiadó, 1965.
4. Világirodalmi kisenciklopédia. I. kötet. Szer. Köpeczi Béla, Pók Lajos. Bp., Gondolat, 1976.
5. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
6. Világirodalom. XX. század. Szer. Kardos László. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.
7. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

7. Gyakorlati foglalkozás témája:

ERNEST HEMINGWAY ALKOTÓI ÖRÖKSÉGE A 20. SZÁZADI VILÁGIRODALOM KONTEXTUSÁBAN

1. Ernest Hemingway, mint az elveszett nemzedék irodalmi képviselője.
2. Az író munkásságának korszakolása. Regényeinek tárgya és problematikája.
3. A jéghegy Hemingway-recepciójának sajátossága.
4. *Búcsú a fegyverektől* és *Fiesta c.* regényeinek általános elemzése.
5. *Az öreg halász és a tenger* című történet humanista pátosza.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Ernest Hemingway (1899–1961) munkássága a realizmus hagyományaihoz való hűségében, a valóság tükrözésének és rögzítésének vágyában áll, amely mindig változik, de ugyanakkor mindig létezik, szorosan kapcsolódik a tisztán amerikai változat romantikus hagyományaihoz. Műveinek tematikája rendkívül széles, de mindegyik regénye, minden novellája a tisztán ideológiai és tematikus tartalom mellett mély történelmi, esztétikai vagy éppen filozófiai kontextust is tartalmaz.

Ernest Hemingway stílusát a következők jellemzik: igazmondás; távirati stílus - a nyelv pontossága és tömörsége; hideg visszafogottság a tragikus és szélsőséges helyzetek leírásában; az opcionális, lényegtelen kihagyásának képessége; a jéghegy elve (a szubtext nagy szerepe – a figyelmes olvasó megfejti a rejtett jelentést); vezérmotívumok használata; a hősei - becsületes és nemes emberek - vadászok, katonák, sportolók.

Hemingway korai munkássága általában az elveszett generáció témához kapcsolódik. Etikailag és élettanilag még meg nem erősödő hősei a világháború téglébe estek, majd az aktivitástól, törekvésektől, haladástól elidegenedve tértek haza. *A nap is felkel* E. Hemingway regénye 1926-ban jelent meg. 1927-ben Angliában *Fiesta* néven nyomtatták. Egy fiatal amerikai írónak ez a debütáló regénye azonnal hírnevet hozott. A regény újraalkotta azt a viselkedés-, gondolat-, érzés- és hangulatkomplexumot, amely az úgynevezett elveszett nemzedékre jellemző amerikaiakra, akik átmentek az első világháborún, mentálisan megsemmisültek, és képtelenek voltak beilleszkedni a békés élet unalmas körforgásába. Hemingway *Fiesta* című regényének központi szereplője (és narrátora) Jake Barnes amerikai újságíró, aki a fronton megsebesült és impotens lett. Jake-et megfosztják a fizikai értelemben vett szerelemtől, de ez a testi fogyatékoság a normális életből való kizárásának és lelki szenvedésének a jele. Szeretett Lady Bret Ashley, egy arisztokrata, aki elvesztette vőlegényét a háborúban, szintén szenved. A *Fiesta* regény belső tragédiájával világosan megfogalmazza azt a kulcsfontosságú sztoikus gondolatot, hogy el kell fogadni az életet olyannak, amilyen, minden illúzió nélkül, és

csak belső érzéseinkhez és késztetéseinkhez, erkölcsi elveinkhez kell hűnek maradni. Ilyen értelemben a regény az író munkásságának továbbfejlődésének kiindulópontja, filozófiájának alapköve.

Frederick Henry hadnagy, a *Búcsú a fegyverektől* című regény hőse (1929) hosszú ideig nem tudta meghatározni a háborúhoz való viszonyát. Eleinte általában úgy létezik, mintha elszakadna a körülötte zajló eseményektől. De eljön a választás pillanata. Ez az olasz hadsereg visszavonulása idején történik: ártatlan tiszteket vonnak ki az általános katonai tömegből, és viszik őket lelőni, anélkül, hogy meghallgatnák a magyarázatukat. Henry a vízbe ugrik, fegyvertűz alatt úszik át a folyón - mintha a háború szennyétől való megtisztulási szertartást végezné. Búcsút mondv a fegyvereknek és a háborúnak, miután megkötötte külön békéjét a társadalommal, Henry kedvesével, Catherine ápolónőjével együtt Svájcba távozik, ahol Catherine meghal szülés közben.

A Hemingway irodalmi mesterműve – *Az öreg halász és a tenger* (1952) című történet – filozófiai aláfestéssel bír. Itt természetesen az élet tengerét értjük, melynek barázdája születéstől halálig, kínokban és örömeben mindenki sorsa. A mű a Bahamákön íródott, és 1952-ben jelent meg. Ez Hemingway utolsó munkája, amelyet élete során publikáltak.

Szakirodalom:

1. Bollobás Enikő. *Az amerikai irodalom története*. Osiris Kiadó, 2006.
2. Ernest Hemingway. *Egy élet emlékei*; szerk. Michael Katakis, ford. Pék Zoltán. Budapest, Európa, 2019.
3. Michael Palin. *Hemingway nyomában*; ford. Báti Júlia. Budapest, Park, 2008.
4. *Világirodalmi kisenciklopédia*. I. kötet. Szer. Köpeczi Béla, Pók Lajos. Bp., Gondolat, 1976.
5. *Világirodalom*. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
6. *Világirodalom*. XX. század. Szer. Kardos László. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.

7. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

2. TARTALMI MODUL

1. Gyakorlati foglalkozás témája:

UMBERTO ECO *A RÓZSA NEVE* POSZTMODERN REGÉNYKÉNT

1. A posztmodern mint elméleti és irodalmi diskurzus.
2. U. Eco filozófiai, etikai és esztétikai nézetei.
3. Az intellektuális próza műfajának jellemzői *A rózsza neve* c. regényében. A mű címe és jelentése. A narrátor problémája a műben.
4. A rózsza neve című regény intertextualitása. A detektív műfaj sajátosságai a regényben. Labirintus motívum. Irónia, metanyelvi játék, dupla kódolás, numerikus szimbolika a műben.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

1917-ben jelent meg R. Pannwitz *Az európai kultúra válsága* című könyve. Először használta a posztmodern kifejezést, és azt sugallta, hogy a világkultúra elérte csúcspontját. A fogalom modern értelmezését azonban először a 40-es évek végén frissítették A. Toynbee *The Study of History* című művében. A posztmodern mint irodalmi irányzat a XX. század utolsó harmadában keletkezett az USA-ban és Európában. E jelenség esztétikai jellege a különböző művészeti rendszerek kombinációja és szerves együttélése. Kezdetben ezt a kifejezést az építészet és a képzőművészet sajátos irányzatainak jelölésére használták. Idővel az irodalomtudomány aktualizálja. A posztmodern filozófiai alapja a szubjektivizmus, amelynek célja a személytelen fogyasztói társadalom ellensúlyozása. Így az irány domináns jelentése az egyén felsőbbrendűségének megerősítése a kollektíven, az egyedi a rendszerszinten, az egyén a társadalom felett.

Umberto Eco (1932-2016) ismert szemiotikus, kultúrtörténész, Bolognai egyetem professzora és számos európai és amerikai egyetem díszdoktora, 1980-ban új

formában jelent meg - *A rózsza neve* című szenzációs regény szerzőjeként. Ezt a művet ügyesen meghirdették előre, de az igazi siker a kiadók minden várakozását felülmúlta – eleinte csak 30 000 példányban készült a kiadás, de ehelyett több tízmilliót adtak el. Egy középkori kolostorban játszódó bűnügyi intrika, filozófiai elmélkedésekkel és modern világunkra való ironikus utalásokkal tarkította a tömegolvasó érdeklődését a regény iránt. *A rózsza neve* népszerűségének köszönhetően érezhetően növekszik a középkori történelem szakra beiratkozó hallgatók száma. A regényt nagyon gyorsan számos nyelvre lefordítják. Elég hosszú ideig még az észak-amerikai könyvpiacot is elárasztotta, ami nagyon ritka egy európai író számára. A korábban csak tudományos körökben jól ismert Umberto Eco hirtelen világszerte híresség lett.

A regénynek a posztmodernhez való közelséget maga a szerző is megjegyezte a *Jegyzetek A rózsza neve margójára* (1983) című művében. Eco a rá jellemző iróniával észrevette, hogy bár a posztmodern szót „használják... amikor dicsérni akarnak valamit”, ez, mint „valamilyen lelki állapot” azért jó, mert „itt, az ún. a posztmodernizmusban részt vehet a játékban, anélkül, hogy megértené, egészen komolyan venné”, miközben emlékezni kell arra, hogy „ha a múltat nem lehet elpusztítani, mert pusztulása némasághoz vezet, akkor ironikusan, naivitás nélkül újra kell gondolni”. Eco pontosan így jár el *A rózsza neve* című regényben. A posztmodern mindig kész anyagokra épül (itt – a középkor sajátos kulturális és történelmi helyzetével és a katolikus apátság világával). A fantasy, a posztmodern keretein belüli játék, kész irodalmi ismeretekből, cselekményekből, képekből, idézetekből, stílusokból a maga törvényei szerint világot teremt.

U. Eco regényének prototextusának nemcsak Babiloni könyvtára tekinthető, hanem H. L. Borges más novellái is, amelyek egy könyvről, könyvtárról vagy labirintusról szólnak. A regény nemcsak detektív, hanem történelmi és filozófiai alkotás jellegzetességeivel is rendelkezik, hiszen a korszak történelmi atmoszféráját lelkiismeretesen reprodukálja, és számos komoly filozófiai kérdést tesz fel az olvasónak. A műfaj bizonytalansága nagyban motiválja a regény címének

szokatlanságát. Eco ezt a bizonyosságot szerette volna eltüntetni műve címéből, ezért előállt *A rózsá neve* címmel, ami teljesen semleges a jelentés szempontjából, hiszen a szerző szerint hány szimbólummal a rózsá képe össze van kötve kimeríthetetlen.

Umberto Eco regényének eseményei Arisztotelész Poétikájának második kötete körül játszódnak, amely a komédiával, tehát a nevetéssel foglalkozik. A nevetésről, pontosabban arról, hogy Krisztus nevetett-e, megrendítően hangzik egy vak könyvtáros szájából. A szellemi párbaj alapja a Jorge és Wilhelm párbaja, amelyben mindegyik a megszerzett tudásra támaszkodva próbálja bizonyítani igazát. Jorge számára a könyvekből átvett tudás a megszerzett tudás vak reprodukciója, míg Wilhelm a megszerzett tudást arra használja fel, hogy értelmet adjon a leírtaknak, és újat alkosson. Jorge a dogma, a skolasztika, William – az elemzés, a kreativitás szellemét testesíti meg.

A regény másik kulcsfontosságú képszimbóluma a könyvtár. Nincs benne két egyforma könyv, de az írásjelek száma változatlan - huszonöt. A kolostor scriptoriumában a könyvek meghatározott sorrendben vannak elrendezve, az akkori világtérkép szerint. A könyvtár szinte kultikus hely *A rózsá neve* hősének. Labirintusban van, de nemcsak a hatszög alakú könyvtár egy labirintus, hanem maga a szöveg is egy labirintus, amelyből többféleképpen lehet kilépni. Eco labirintusa a Minotaurusz és Ariadné szál ősi mítoszára emlékeztet, amellyel Thészeusz megtalálja a kiutat. Minden labirintusnak megvan a maga Thészeusz, aki dekódolja a jelentéseket, és megtalálja a kiutat.

Szakirodalom:

1. Eco visszhang. Kelemen János tanulmányai Umberto Ecóról. Tudástársadalom Alapítvány, Csömör, 2007.
2. Köves Gábor. Mi az, hogy nagymenők? Sztárinterjúk Umberto Ecótól Kate Winsletig. Budapest, Scolar, 2016.

3. Szénási Ferenc. A huszadik századi olasz irodalom. Történet, szerzők, művek. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004. <https://mek.oszk.hu/16600/16684/16684.pdf>.
4. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai Kiadó, 2012.
5. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.
6. Помазан І.О. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: підруч. для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл. Х.: Вид-во НУА, 2016.

2. Gyakorlati foglalkozás témája:

JOHN FOWLES *A LEPKEGYŰJTŐ* CÍMŰ REGÉNYÉNEK PROBLEMATIKÁJA

1. John Fowles munkássága és életútja.
2. *A Lepkegyűjtő* című a regény létrejöttének története. Kritikai cikkek a regényről.
3. A posztmodern vonásai a regényben.
4. Képek-szimbólumok elemzése a regényben.
5. Az üldözés, mint a regény egyik problémája.
6. A hóhér és áldozata kapcsolatának elemzése.
7. A művész és a társadalom, mint a regény központi kérdése.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

John Fowles (1926-2005) az 1960-as években lépett be az irodalomba, az egyik legkiválóbb regényíróként szerzett elismerést. John Fowles *A Lepkegyűjtő* című regénye annak tekinthető század legtöbbet vitatott műveiből. A regény számos vitát váltott ki az irodalomban és a társadalomban az etika és erkölcs problémájáról, felvetette az emberi sérthetlenség és a szabadsághoz való jog kérdését. A művészethez való viszonyulás, a művész pszichológiai portréja és a műalkotások nézői felfogása – a regény ezen kérdései fontosak a művészi ember pszichológiájának, a modern kultúra és a társadalom megértéséhez.

A Lepkegyűjtő című regény 1963-ban megjelent debütáló regény, azonban a könyv írása jóval korábban, 1960-ban kezdődött. Az első vázlat egy hónap alatt készült el, de aztán John Fowles több évet szentelt a folyamatos szerkesztésnek. Ugyanebben az időszakban 9 befejezetlen alkotást tároltak az alkotó pizkozatai. A regény vegyes reakciót váltott ki az olvasók és a kritikusok körében. A könyv egyrészt a főszereplők pszichológiai jellemzőinek mélységéről és feszültségéről ismert léggör; másrészt az olvasók egy része megvetette az erotikus jeleneteket és az erőszakos jeleneteket, amelyek sokkolóak lehetnek egyes olvasók számára.

A Lepkegyűjtő a maga idejében provokatív regény volt. A főszereplő Frederick Clegg elrabolja és fogságban tartja rögeszméjének tárgyát – a gyönyörű diákot, Miranda Grayt, aki megsérti az erkölcsi normákat és etikai kérdéseket. Ez egyeseknek elég volt ahhoz, hogy botrányosnak és profánnak találják a regényt, míg mások mélyrehatónak és tartalmasnak találták.

A regényt a 20. század 60-as éveinek kulturális és társadalmi sztereotípiáinak változását tükröző műként fogták fel. A kritikusok felhívták a figyelmet arra, hogy a könyv aktuális kérdéseket vet fel, amelyek akkoriban a társadalmilag aktív lakossági rétegek számára fontosak voltak. Az 1960-as években Angliában szexuális forradalom ment végbe, amely a sztereotípiák és az erkölcsi értékek megváltozásához vezetett, ebben a kontextusban íródott a *Lepkegyűjtő*, melynek agressziót, erőszakot, a nők tárgyiasítását ábrázoló ábrázolását az olvasók egy része ellenzékként fogta fel.

A posztmodernizmus fő jellemzője a regényben a *Lepkegyűjtő* több szövegterület jelenléte. Az első tér Miranda elrablásának története, amelyet úgy mesél el az olvasónak, mintha maga az elrabló, Frederick Clegg mesélné el. A második hely Miranda naplója, és ennek a térnek a szövege illetve világnézete egy bizonyos ideig láthatatlan az emberrabló számára. A harmadik tér Clegg történeteiben rejtőzik, amikor olyan eseményeket említ, illetve utal olyan eseményekre, amelyek múltbeli narratívájának kronológiája szerint a „jövőben” még meg fognak történni (de valójában már megtörténtek). Más szóval, a hatás megelőzi az okot. A történet dialogikusan, nem lineárisan halad előre a szereplők nézeteinek prizmáján keresztül,

amelyek ugyanazokat a tényeket eltérően értelmezik. Az igazságok és az időterek sokasága nehezíti a szöveg megértését.

A regény első szimbóluma maga Frederick Clegg, akinek a neve a görög "κλείω" szóból ered, ami azt jelenti, hogy bezár vagy összegyűjt. Ez a részlet a kezdetektől fogva sejteti gyűjtőszennvedélyét, elzárva gyűjteménye áldozatait. A lepkék gyűjtése különösen mély szimbolikus jelentéssel bír. A pillangókat a lélek és az újjászületés szimbólumainak tekintik. Frederic számára a pillangók gyűjtése egy módja annak, hogy megtalálja a szépséget és az újjászületést egy olyan világban, amelyet üresnek és könyörtelennek érzékel. Miranda nyomon követését pillangóvadászatként érzékeli.

Szakirodalom:

1. Bényei Tamás. Az angol irodalom története 6. kötet Az 1930-as évektől napjainkig. Kijárat Kiadó, 2023.
2. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Вр., Akadémiai kiadó, 2012.
3. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.
4. <https://web.archive.org/web/20070630054451/http://www.fowlesbooks.com/>.

3.Gyakorlati foglalkozás témája:

ABSZURD DRÁMA

1. Az abszurd színházának megjelenése. Az abszurd színház előzményei és forrásai. A 20. század 10-20. évének dadaista és szürrealista színházának antiszínháza és hagyományai. Az abszurditás kategóriája.
2. Az abszurd színház esztétikai paradigmája. Különbség az abszurd dráma és a hagyományos színház között.
3. Samuel Beckett színháza. Kompozíció és cselekményfejlődés S. Beckett *Godot-ra várva* című drámájában.
4. *Godot-ra várva* mint példabeszédjáték és metafizikai dráma. A csend és a tétlenség esztétikája. Nyelvi és beszédprobléma.
5. Az abszurd megtestesülésének dramaturgiai eszközei E. Ionesco darabjaiban.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Az abszurd színház a 20. század második felének színházi avantgárd jelenségeinek gyűjteménye. Franciaországban alakult meg az 1950-es és 1960-as években, bizonyos mértékig befolyásolva a 20. század második felének európai és amerikai irodalom fejlődését.

Az abszurd színháza kifejezést M. Esslin angol irodalomkritikus vezette be az azonos című monográfiában (1961). Tipológiai közös vonást azonosított a különböző országok és nemzedékek drámaíróinak alkotásai között, megjegyezve, hogy az abszurd színháza elnevezés nem jelent "sem szervezett irányt, sem művészeti iskolát", maga a kifejezés pedig csak "segíti a behatolást az alkotásba. Tevékenység, nem ad kimerítő leírást, nem átfogó és nem kizárólagos." M. Esslin hangsúlyozta, hogy az abszurditás fogalma, amely központi szerepet játszik az új dramaturgiában, nem illik bele a szótári „abszurd”, „kényelmetlen”, „értelmetlen” jelentésébe. Mély erkölcsi és filozófiai jelentése van. Az angol tudós megjegyezte, hogy az abszurd színházát korunk legjelentősebb spirituális irányzatainak tükröként, a természettel, a világgal, más emberekkel és önmagával konfliktusban lévő modern ember állapotának reprodukciójának kell tekinteni. Filozófiai vonatkozásban az abszurd drámája nagyrészt S. Kierkegaard, A. Camus és J. P. Sartre elméleti álláspontjain alapul. Genetikailag az abszurd színháza az egzisztencializmus művészeti gyakorlatához kapcsolódik.

Samuel Barclay Beckett (1906-1989) híres ír író. Különbőféle irodalmi műfajokban jeleskedett, mint a költészet, a regény és a dráma. Számos irodalmi díj kitüntette, köztük 1969-ben a Nobel-díj. Beckett *Godot-ra várva* (1952) című főművének cselekvési idejének és helyének koordinátái nagyon konvencionálisak: Országút, fa. Este. A hősök neve is konvencionális: Volodimir (Didi), Estragon (Gogo), Pozzo és Lucky (Godot hírnöke nélkül). Az út, a fa és a két utazóra váró két archetipikus kép, ők alkotják azt a kifejezetlen jelentés terét, amelyben a darab cselekménye fejlődik. Volodimir és Estragon örök várakozása minden nap ugyanabban a sorrendben szerveződik: a napi repertoár véget ért - a nap is, amely óhatatlanul ugyanazzal az

elviselhetetlen várakozással kezdődik, szintén véget ért. Didi és Gogo nem időben vagy térben orientálódnak, még saját létezésük valóságában sem biztos. Minden esemény és tény kétértelműségének és kétségének érzése keletkezik. Beckett az örök ismétlődés statikus világát hozza létre, amely a kompozíció gyűrűs szerkezetében testesül meg: a darab vége egybeesik a kezdetével - még mindig ugyanaz az országút, továbbra is ugyanazok a színészek, akik a titokzatos Godot-ra várnak. Beckett színházának statikussága az ismétlés örök poklának szimbolikus megtestesülése, amely archetipikus vonásokat kap.

Eugène Ionesco (1909–1994) román származású francia drámaíró, az abszurd színháza világhírű esztétikai áramlatának egyik megalapozója. A drámaíró aktívan használt fantasztikus elemeket, paródiát, groteszket, szatírákat, tükrözve a humánus, spirituális, örökkévalóságot a hétköznapiakon, banálisan, abszurd módon, egy csodálatos és egyben kegyetlen világot ábrázolva.

E. Ionesco *Orrszarvúak* című drámája nemcsak a maga korának egyik legérdekesebb darabja. 1959-ben íródott, az emberi társadalom fejlődésének (idő és tér határain túli) alapvető jellemzőit tükrözte. Valóban, az *Orrszarvúakban* az egyén magányának drámája, az egyéni tudat a társadalmi mechanizmussal ütközik. Ionesco azt állítja, hogy egy eszmének addig van értéke és jelentése, amíg sokak tudatát meg nem ragadja, mert akkor ideológiává válik. És ez már veszélyes. Ionesco sajátos formát használ, groteszk képet ad az emberek orrszarvúvá válásáról. A drámaíró által ábrázolt események abszurditása kiemeli a szerző véleményének élességét, amely szembehelyezkedik a deperszonalizációval, az egyéniségtől való megfosztással. A darab írásának idejét tekintve jól látható, mennyire aggódott Ionesco az előretörő, harcoss totalitarizmus problémája miatt.

Szakirodalom:

1. Horváth Sándor Zsolt. Jövés-menés. Egy Beckett-dráma olvasatai. Tatabánya, Peron Music Alapítvány, 2019.

2. John Haynes–James Knowlson. Beckett képei. Ford. Dedinszky Zsófia. Bp., Európa, 2006.
3. Lukovszki Judit. Ionesco képei. Debrecen, Kossuth Egyetemi, 2005.
4. Magyar Miklós. Örkény István és a francia abszurd dráma. Budapest, Mundus Novus, 2013.
5. Nathalie Léger. Samuel Beckett hallgatóg életei. Ford. Lakos Anna. Bp., Kijárat, 2014.
6. Nyusztay Iván. Az önazonosság alakváltozásai az abszurd drámában. Samuel Beckett, Harold Pinter és Tom Stoppard. Bp., L'Harmattan, 2010.
7. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

4. Gyakorlati foglalkozás témája:

FANTASZTIKA ÉS SZATÍRA KURT VONNEGUT MŰVEIBEN

1. Az író munkássága és életrajza.
2. Az önéletrajz jellemzői az író műveiben.
3. A háború embertelenségének ábrázolása Kurt Vonnegut *Az ötös számú vágóhíd* című regényében.
4. Kurt Vonnegut szatirikus prózairásának stílusa.
5. Fantasztikus disztópia *Macskabölcső* c. regény.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Kurt Vonnegut (1922–2007) amerikai regényíró. Vonnegut *A mechanikus zongora* című regényével debütált. Ebben a fikció és a groteszk jegyében Vonnegut a technológiai haladás, a tömeges automatizálás negatív következményeit szatírozza, a jövő társadalmát ábrázolva, amelyet a tudományos elit irányít egy hatalmas számítógép segítségével. Kurt Vonnegut posztmodern regénye *Az ötös számú vágóhíd* az 1969-ben írt a háborúról szóló szatíra egyik legfényesebb példája. A szerző olyan háborúellenes regény megírására törekszik, amelyben kegyetlenül

kigúnyolják a háború alatti és utáni, az ember személyiségét megölő társadalmi-politikai életkörülményeket. A regényben felvetett, kritizált és nevetséges problémák köre elsősorban a háború problémája és annak az emberre, a személyiség egészére gyakorolt romboló hatása, a család és a kapcsolatok problémája, Amerika materialista társadalma és az amerikai álm, az emberek viselkedése egy ilyen társadalomban. Kurt Vonnegut ironikusan kommentálja az irodalom, a televízió, az idő múlása, a szabad választás és a halál, valamint a vallás kérdéseit is.

Az események kronológiája a regényben nagyon érdekesen épül fel. A főszereplő, Billy Pilgrim azt állítja, hogy képes az időzítésre, vagyis arra, hogy élete különböző pillanataiban találja magát, beleértve a születést és a halált is. Kötelességének tartja, hogy elmondja az emberiségnek nagyon fontos igazságokat, amelyeket a távoli Tralfamador bolygón való tartózkodása során tanult meg, ahová állítólag idegenek vitték el. A könyvben Billy Pilgrim életének minden eseménye összefonódik: itt esik 1968-tól 1944-ig, majd behunyja a szemét és már 1958-ban, de hirtelen ismét 1944-ben találja magát. De ez egyáltalán nem az idegenekről és az időutazásról szól. A háború örökre beleszótt jövőbeli életének szövetébe, és állandóan kénytelen visszatérni hozzá. Drezda elfoglalásának és bombázásának emlékei úgy ragadtak meg Billy Pilgrim emlékezetében, mint a rovarok a borostyángolyókban.

Vonnegut arra törekszik, hogy megszabadítsa az olvasót a társadalom által támasztott korlátoktól. A narrátor, aki minden eseményt kommentál, egy ilyen nézet hordozójává válik. Ennek a szarkasztikus szkeptikusnak gyerekessége és közvetlensége lehetővé teszi számára, hogy a modern civilizáció hibáit egy váratlan oldalról mutassa meg. A humoros, ironikus hangvétel ugyanakkor nemhogy nem mond ellent a problémák súlyosságának, hanem éppen ellenkezőleg, felfedi azok lényegét. De kiderül, hogy a gyerekeskedésnek – mint mindennek a világon – lehetnek pozitív és negatív következményei is. Hiszen azok az emberek, akik szörnyű fegyvereket találnak fel, ipari hulladékkal pusztítják a természetet, és nem gondolnak az emberiség és a bolygó lehetséges halálára, olyanok, mint a tudatlan gyerekek, akiket lenyűgöz a gyufával való játék. A *Macskabölcsője* (1963) című regény egyik

főszereplője, az atombombát megalkotó tudós Felix Honikker nem egy tudatos gazember, hanem egyszerűen egy nagy gyerek, aki nem tanult meg különbséget tenni jó és rossz között.

Szakirodalom:

1. Charles J. Shields. Így megy ez. Kurt Vonnegut élete. Ford. Pék Zoltán. Bp., Maecenas, 2012.
2. Ginger Strand. A Vonnegut testvérek. Tudomány és fantasztikum a varázsházban. Ford., utószó Mészáros Ernő. Bp., Balassi, 2020.
3. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.

5. Gyakorlati foglalkozás témája:

**MÁGIKUS REALIZMUS GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ
MUNKÁSSÁGÁBAN**

1. A mágikus realizmus fogalma.
2. Marquez a mágikus realizmus teoretikusa.
3. Az író alkotói örökségének általános áttekintése.
4. Az erkölcs problémái a *Nagyon öreg, hatalmas szárnyú ember* című művében.
5. A *Száz év magány* című regény G. García Márquez munkásságának csúcsa. A magány filozófiája a műben.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

A mágikus realizmus az irodalom egyik iránya, amelynek legfontosabb jellemzője a valóság megsértése egy fantasztikus esemény által, reálisan körvonalazva a történetben. A mágikus realizmus a 20. század második felének latin-amerikai irodalom modernista irányzatának egyezményes elnevezése is. A mágikus realizmus kifejezést először Franz Roth német művészeti kritikus használta 1925-ben a német expresszionizmussal kapcsolatban. Szerinte a mágikus realizmus egy olyan fogalom, amely szembeszállt a futurizmussal, és anélkül, hogy feladta volna a

mimézist, vagyis a valóság reprodukcióját, feltárta a mindennapi életben rejlő mágikus tartalmat. A kifejezést az 1930-as években az európai kritikusok aktívan használták a modernizmus jelenségeinek jellemzésére, később azonban eltűnt a tudományos körforgásból. 1948-ban Latin-Amerikában A. Ulas-Pietri venezuelai író és kritikus újjáélesztette, hogy jellemezze a kreol irodalom eredetiségét. A mágikus realizmus kifejezést legszélesebb körben az 1960-as és 1970-es években használták a latin-amerikai kontinens irodalmi valóságával kapcsolatban. A latin-amerikai irodalom mágikus realizmusának megalapítója Miguel Angel Asturias guatemalai író, regényíró, novellaíró, költő, drámaíró, irodalmi Nobel-díjas volt. Az író úgy vélte, műveinek fő feladata, hogy megismertesse más országok olvasóit az indiánok sajátos világképével, pszichológiájával, a képzelőerő hatalmas természeti adottságával. Ezért a mágikus realizmus eredetét az indiánok világnézetében, társadalomtörténeti valóságában kell keresni.

Gabriel García Márquez (1927–2014) korunk egyik leghíresebb írója, a mágikus realizmus irodalom legfényesebb képviselője. Költészettel kezdte irodalmi munkásságát. A fiú gyermekkorában a nagyszülei házában telt, a kolumbiai kisvárosban, Aracataca-ban. Ez a város, amely egykor a "banánláz" idején rövid virágzási időszakot élt át, majd mozdulatlan, szinte halálos nyugalomba fagyott, névtelen városként vagy egy fantasztikus és titokzatos Macondoként jelenik meg García Márquez könyveinek lapjain. A kis Gabrielre nagy hatással volt nagyapja, Nicholas Marquez ezredes személyisége, egy erős és érdekes személyiség, aki elmerítette a fiút a múlt szeszélyes világában. Az 1950-es és 1960-as években megtörtént írói formációja és megjelentek első könyvei. És ezekben az években García Márquez elkezdte megalkotni a Macondo világát.

Történeteiben és regényeiben az élet ismerős utat követ, a való élet törvényeinek engedelmességgel. Itt lopnak és ölnek, szerelembe esnek és gyászolnak. Ugyanakkor az ember folyamatosan érzi az univerzum azon csodálatos, fantasztikus oldalának leheletét, amely García Márqueznek gyerekkorában tárult fel.

Az író 1965-ben kezdett dolgozni a Száz év magány című regényen, és 1967 tavaszán fejezte be. Ahogy Marquez fellapozta első regényének utolsó oldalát, és felnézett a kéziratból, csodát látott. A szoba ajtaja csendesen kinyílt, és egy teljesen kék macska lépett be rajta. Az író ezt jó jelnek tartotta.

A regényben a való élet és a fantasztikus események annyira keverednek, hogy lehetetlen szétválasztani őket. Hősök, akik egy ismerős vidéki városban élnek, ahol a valós események, például a polgárháborúk visszhangja egyidejűleg létezik egy varázslatos világban. Az egyik hősnő fehér perkállepedőn emelkedik az égbe, egy másik hőst folyamatosan lepkék követik, két szereplő szerelmi szövetsége varázslatosan hozzájárul az állatállomány szaporodásához, és a ház udvarán, ahol a család tagjai élnek, kárhözatra van ítélve száz év magány, egyik alapítójának, Aureliano Buendia ezredesnek a szelleme.

Ez a mű a Buendia család hat generációjának történetét mesélte el - a kezdetektől a végéig, alapítóinak, Ursula és Aureliano Buendia szerelmétől a család elfajulásáig, amelyet egy disznófarkú gyermek születése jellemez. Minden új generáció megjelenésével összetett belső életű hősök léptek be a regénybe. Ezenkívül ez Macondo városának története Buendia alapításától a teljes hanyatlásáig.

Szakirodalom:

1. Gerald Martin. Gabriel García Márquez. Egy élet. Ford. Bölskei Erzsébet, Ureczky Eszter. Budapest, Magvető, 2009.
2. Kulin Katalin. Mítosz és valóság. Gabriel García Márquez. Budapest, Akadémiai, 1977.
3. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
4. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. 2-ге видання, стереотипне. Навчальний посібник. К., Академія, 2012.
5. Помазан І.О. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: підруч. для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл. Х.: Вид-во НУА, 2016.

6. Gyakorlati foglalkozás témája:

JOSÉ SARAMAGO A VILÁGIRODALOM KLASSZIKUSA

1. Az író munkássága és életrajza.
2. José Saramago *Vakság* című regénye a posztmodern szemszögéből.
3. A szellemi hagyás téma a *Vakság* című regényben.
4. A *Halálszünet* című regény problematikája.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

José Saramago (1922-2010) portugál író, 1998-ban Nobel-díjas. Saramago irodalmi debütálására 1947-ben került sor, amikor megjelent első könyve – a *Bűn földje* című regénye – egy szegény portugál falu nehéz életéről. Az író maga sikertelennek tartotta debütálását, és csak a hatvanas évek közepén fordult újra az irodalom felé, két verseskötetet *Os poemas possiveis*, (1966) és *Provavelmente alegria* (1970) adott ki. A gyűjtemények hagyományos módon megírt versei lírai elmélkedéseket tartalmaznak az ember sorsáról a modern világban. A 70-es években Saramago drámaíróként is debütált, két darabot írt az *Éjszaka* (1974), amely válasz lett az ún. a portugál közvélemény szegfűforradalma a Salazar-rezsim ellen, és *Mit kezdjek ezzel a könyvvel?* (1979). Saramago azonban regényíróként szerezte a legnagyobb népszerűséget. Saramago nemzetközi elismerését a *Memorial do convento* (1982) című regénye hozta meg, amelyben a 18. század első felének, V. Juan király uralkodása idején történt nemzeti történelem eseményeiről szólt, amely a Saramago történelmi kirándulásának modern háttereként szolgáló Salazar-rezsimhez hasonlóan a portugálok nemzeti kivételességének eszméjét próbálta ápolni, és tulajdonképpen az egész országot a brutális inkvizíció által uralt kolostorná változtatta.

1991-ben jelent meg a *Jézus Krisztus evangéliuma* című botrányos regény, amely sok vitát és irodalmi vitát váltott ki, és kikerült az irodalmi esszépályázatból. Saramago e munkája Jézust egyszerű halandó emberként ábrázolja, akinek szerelmi viszonya volt Mária Magdolnával. A katolikusok tiltakoztak a regényben leírt Isten

fiával való házasságtörés ellen. Az író alkotói munkássága között különleges helyet a *Vakság* című regény foglalja el. Az 1995-ben írt ez a regény, amely formai szempontból a társadalmi disztópia műfajába tartozik, megrázta az irodalmi világot.

Szakirodalom:

1. Pál Ferenc. A végtelen regényszöveg bűvöletében. José Saramagó írói portréja. Bp., Mundus, 2000.
2. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
3. Марценюк О.Г. Лінгвістика художніх творів Жозе Сарамаго. Молодий вчений. № 1.1 (113.1) січень, 2023. (до 100-ліття з дня народження Жозе Сарамаго).<file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/5728%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-5603-1-10-20230309.pdf>.

KÉRDÉSEK A VIZSGÁHOZ

1. A 20. század első fele irodalmának általános jellemzői.
2. Modernizmus az angol irodalomban.
3. Drámaíró George Bernard Shaw munkássága.
4. Herbert Wells fantasztikus író munkássága.
5. Tudatfolyam James Joyce *Ulysses* című regényében.
6. Virginia Woolf munkássága az angol modernizmus kontextusában.
7. A tudatfolyam mint esztétikai alapelv a *Mrs. Dalloway* című regényben. Alkotástörténeti, műfaji és cselekményi jellemzők.
8. J. Orwell 1984 című regényének politikai jelentősége.
9. John Galsworthy munkássága.
10. Gilbert Keith Chesterton és Somerset Maugham műveiknek főbb problematikája.
11. William Golding munkásságának filozófiai és esztétikai dominánsai.
12. Angol költészet: William Butler Yeats, Thomas Stearns Eliot.
13. A francia irodalom a XX. sz. első felében.
14. A francia költészet fejlődése (dadaizmus, szürrealizmus).
15. A dráma és a próza fejlődése a francia irodalomban a XX. sz. első felében.
16. Romain Rolland és Marcel Proust munkásságának általános jellemzői.
17. Egzisztencializmus a francia irodalomban.
18. Jean Paul Sartre és Albert Camus munkássága.
19. Antoine de Saint-Exupéry *A kis herceg* című meséjének műfaji egyedisége.
20. A német irodalom a XX. sz. első felében általános áttekintése.
21. Bertold Brecht epikus színháza. *A dráma Kurácsi mama és gyermekei*. A darab felépítésének sajátosságai.
22. Hermann Hesse alkotói munkássága a 20. századi irodalom kontextusában. *Az üveggyöngyjáték* az első posztmodern regény: az írástörténet, a műfaj sajátosságai, témák és problémák.

23. Norvégia és Ausztria irodalma a XX. sz. első felében. Knut Hamsun és Stefan Zweig munkásságának általános jellemzői.
24. Franz Kafka élete és alkotópályája.
25. Az USA irodalma a XX. sz. első felében.
26. Theodore Dreiser a 20. századi amerikai realista irodalom kulcsfigurája (*Carrie drágám*).
27. Ernest Hemingway alkotói öröksége a 20. századi világirodalom kontextusában.
28. William Faulkner *A hang és a téboly* az amerikai modernizmus mérföldkőnek számító regénye.
29. A romantikus hagyomány átalakulásának jellemzői Francis Scott Key Fitzgerald *A nagy Gatsby* regényében.
30. A posztmodern fogalma. Német posztmodern próza (P. Suskind *A parfüm: egy gyilkos története*).
31. Posztmodernizmus Umberto Eco munkásságában.
32. Tömeg- és elit irodalom. A sci-fi és a fantasy műfajai a XX. sz. második felének világirodalmában.
33. Nagy-Britannia irodalma a XX. sz. második felében.
34. William Golding munkásságának filozófiai és esztétikai dominánsai.
35. John Fowles a lepkegyűjtő című regényének problematikája.
36. A francia irodalom a XX. sz. második felében.
37. Az abszurd színház esztétikai paradigmája. Különbség az abszurd dráma és a hagyományos színház között.
38. Samuel Beckett színháza. Kompozíció és cselekményfejlődés S. Beckett *Godot-ra várva* című drámájában.
39. Az abszurd megtestesülésének dramaturgiai eszközei E. Ionesco darabjaiban.
40. Az USA irodalma a XX. sz. második felében (Ken Kesey, Saul Bellow, Jerome Salinger).
41. Fantasztikum és satíra Kurt Vonnegut műveiben.

42. Latin-amerikai irodalma a XX. sz. második felében (Jorge Luis Borges, Gabriel Garcia Marquez, Julio Cortázar, Mario Vargas Llosa).
43. Mágikus realizmus Gabriel García Márquez munkásságában.
44. A portugál irodalom a XX. sz. második felében (José de Sousa Saramago).
45. Kelet irodalma a XX. sz. második felében (Kavabata Jaszunari. Abe Kóbó).

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA

George Bernard Shaw

Pygmalion

Joseph Conrad

A sötétség mélyén

Herbert Wells

Világok harcza

James Joyce

Ulysses

Virginia Woolf

Mrs. Dalloway

George Orwell

1984

John Galsworthy

A Forsyte Saga

Gilbert Keith Chesterton

A kék kereszt. Detektív-történetek

Somerset Maugham

Színház

William Butler Yeats, Thomas Stearns Eliot

Szabadon választott versek

Marcel Proust

Az eltűnt idő nyomában

Jean Paul Sartre

A fal

Az undor

Albert Camus

A pestis

Antoine de Saint-Exupéry

A kis herceg

Thomas Mann

A varázshegy

Bertold Brecht

Kurázi mama és gyermekei. Krónika a harmincéves háborúból

Erich-Maria Remarque

Nyugaton a helyzet változatlan

Hermann Hesse

Az üveggyöngyjáték

Knut Hamsun

Pán

Franz Kafka

Az átváltozás

Stefan Zweig

Szabadon választott novellák

Rainer-Maria Rilke

Szabadon választott versek

Theodore Dreiser

Carrie drágám

Ernest Hemingway

Búcsú a fegyverektől vagy Fiesta, Az öreg halász és a tenger
Francis Scott Fitzgerald

A nagy Gatsby
William Faulkner

A hang és a téboly
P. Suskind

A parfüm: egy gyilkos története
Umberto Eco

A rózsza neve
J. R. R. Tolkien

A Gyűrűk Ura
William Golding

A Legyek Ura
John Fowles

A Lepkegyűjtő
Samuel Beckett

Godot-ra várva
Eugene Ionesco

Orrszarvúak
Jerome Salinger

Rozsban a fogó
Ken Kesey

Száll a kakukk fészkére
Kurt Vonnegut

Az ötös számú vágóhíd
Jorge Luis Borges

A titokban végbement csoda
Gabriel Garcia Marquez

Nagyon öreg, hatalmas szárnyú ember, Száz év magány
Julio Cortázar

Az összefüggő parkok

Mario Vargas Llosa

Szabadon választott novella

José de Sousa Saramago

Vakság, A halálszünet

Kavabata Jaszunari

Az ezerdaru-minta

Abe Kóbobó

A homok asszonya

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Формат видання 60x84/16.

Умовн. друк. арк. 2,79 Наклад: 100. Зам. №100.

Видавництво ПП «АУТДОР – ШАРК»

88000, м. Ужгород, Україна

пл. Жупанатська, 15/1.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготовників

і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія 3т № 40 від 29 жовтня 2012 року.